

Et overskud fra en privatisering kan selvsagt kun tages fra formuen, og det er den direkte hensigt at den del af formuen skal indgå som en indtægt på statsregnskabet. Med andre ord, en eventuel kommende privatiseringslov har som direkte formål at sætte samtlige hidtidige loves grundlæggende bestemmelse ud af kraft for en væsentlig del af formuens vedkommende – jo større provenu ved salget, jo større del af formuen sammenblandes med statens. Det er ikke nødvendigvis i strid med grundloven. For Folketingets flertal kan gøre, hvad Folketingets flertal ønsker, også når det er i eklatant modstrid med tidligere lov, blot det ikke er i modstrid med grundloven.

Der hersker efter min mening ingen tvivl om, at såfremt staten ikke havde privatiseret Statsanstalten ville nuværende og kommende bonusberettigede efterhånden have fået udbetalt den samlede formue i det omfang denne ikke skulle gå til drift eller konsolidering.

Ved lovændringen af 1904 var der medlemmer af Rigsdagen, der fandt, at statens dengang hævdede adgang til at få andel i anstaltens opsparede midler var betænkelig.

Det kan måske diskuteres om de enkelte forsikringstagere kan siges at have en grundlovsbeskyttet rettighed, der går ud over et krav på fortsat garanti og udbetaling af forikringssummen og beløb fastsat i bonusprognoser. Det vil jeg ikke tage stilling til her.

Utvivlsomt er det derimod efter min opfattelse, at *Statsanstalten som sådan* er beskyttet af bestemmelsen i grundlovens § 73. Dette erkendes da også af regeringsudvalget i betænkningen om privatisering af Statsanstalten.

I god tråd hermed udtalte den konservative finansminister i forbindelse med ændringen af loven om Statsanstalten i 1983: »Statsanstalten har hidtil haft økonomisk selvstændighed, idet Statsanstalten har sin egen formue . . .« Det følger således ubestrideligt, at Statsanstalten dels ejer sin egen formue (er selvejende) og dels nyder beskyttelse i grundlovens § 73.

Det betyder for det første, at indgreb i denne ret kun kan ske, hvis »almenvellet« tilsiger det.

Baggrunden for indgrebet er ubestrideligt alene at fremskaffe en éngangsindtægt på statens budget. (Den »afbureaukratisering«, der tales om i lovforslaget, kunne ske ved blot at omdanne anstalten til et aktieselskab og behøvede ikke medføre indgreb i ejendomsretten).

Er dette at ville forøge finanslovens indtægter udtryk for et i § 73 anerkendt hensyn til almenvellet? (Jeg tænker ikke her på situationer, hvor staten måtte ønske at ekspropriere f.eks. grundarealer, der ellers ville blive udsat for privat spekulation – af hensyn til at undgå dette og til at undgå senere evt. at måtte ekspropriere til opskruede priser).

Tidligere professor på Københavns Universitet Poul Andersen skriver i sin Statsforfatningsret, at et rent finansielt øjemed ligger »helt uden for« den offentlige nytte, som grundloven tager sigte på, når den taler om almenvellet. I den af professor Alf Ross udgivne, af mig i 1980 reviderede udgave af Dansk Statsforfatningsret siges, at ingen formål *på forhånd* må holdes udenfor, hvad der omfattes af almenvellet, men dette illustreres med den ovenfor nævnte mulige ekspropriation af spekulationsudsatte grundstykker. At ekspropriere alene for at fylde et hul i statsbudgettet har ingen statsforfatningsretlig forfatter set som en mulighed – og lovgivningen da heller ikke før nu.

Det kan i øvrigt være værd at understrege hvad der står i den af Alf Ross nævnte udgave af Statsforfatningsretten. Der lægges megen vægt på, at en ekspropriation skal være »påkrævet«. Herom siges at »ekspropriation i sig selv er et beklageligt indgreb i borgernes rettigheder, og derfor kun bør finde sted, når indgrebet virkelig er påkrævet, ikke blot til en vis grad ønskeligt.«

Selv om domstolene i meget høj grad vil lægge vægt på, hvad Folketingets flertal mener, når almenvellet skal defineres, er jeg ikke i tvivl om, at en ekspropriation alene for at sikre en umiddelbar indtægt på finansloven ikke vil blive anset for at opfylde kravene i § 73. Men hertil kommer som det afgørende: Der skal betales fuld erstatning, og den fulde erstatning må nødvendigvis være præcis det overskud, man får ind på statsbudgettet! Derfor er et påtænkt indgreb efter min opfattelse:

1. af ekspropriativ karakter, 2. uden baggrund i almenvellet som dette er fortolket af samtlige juridiske statsforfatningsretlige forfattere, og 3. under alle omstændigheder en absurditet, idet indgrebet måtte medføre en erstatningspligt, der ville svare præcis til statskassens indtægt ved indgrebet.

Ole Espersen